

مقایسه و بررسی میزان سواد رسانه‌ای و سواد اطلاعاتی در بین دانشجویان دختر و پسر

سید کاظم بنی‌هاشم^۱ / سکینه نوشادی^۲ / هدایا سلطانی‌زاده^۳ / خدیجه علی‌آبادی^۴

تاریخ دریافت مقاله: بهمن ۹۵ تاریخ پذیرش نهایی: بهمن ۹۶

چکیده

طبق گزارش یونسکو، سواد رسانه‌ای و سواد اطلاعاتی به عنوان مهارت‌های اساسی حقوق بشر در قرن بیست و یک مطرح هستند و بیان می‌کنند که این دو مهارت، اهمیت فراوانی در قرن بیست و یکم دارند. لذا، پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان سواد رسانه‌ای و سواد اطلاعاتی در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه علوم پزشکی اردبیل انجام یافته است. روش پژوهش حاضر، پیمایشی - تحلیلی و از نوع کاربردی می‌باشد. ابزار گردآوری اطلاعات شامل پرسشنامه اشرفی ریزی و همکاران (۱۳۹۲) می‌باشد. روایی این پرسشنامه توسط متخصصان کتابداری و علم اطلاعات و دانش‌شناسی با ۰/۷۹ درصد مورد تایید قرار گرفت. پایایی ابزار با استفاده از آلفای کرونباخ مقدار ۰/۸۹ درصد به دست آمد. جامعه آماری این پژوهش شامل دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل بود. در این تحقیق از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای استفاده شد و حجم نمونه طبق فرمول کوکران ۳۲۲ نفر به دست آمد. داده‌های حاصل از پرسشنامه از طریق آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی آزمون تی و آنوا مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. مهم‌ترین نتایج حاصل از این تحلیل‌ها نشان داد که میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل $0/54 \pm 3/45$ می‌باشد که بالاتر از حد متوسط نسبتاً مطلوب است. هم‌چنین نتایج این تحقیق نشان داد که بین میزان سواد رسانه‌ای و سواد اطلاعاتی با جنسیت رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

واژه‌گان کلیدی: سواد رسانه‌ای، سواد اطلاعاتی، دانشجویان.

- ۱- دانشجوی دکتری رشته تکنولوژی آموزشی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران، (نویسنده مسئول)، پست الکترونیک: k.banishem@atu.ac.ir
- ۲- کارشناسی‌ارشد رشته مدیریت آموزشی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
- ۳- دانشجوی کارشناسی‌ارشد رشته روانشناسی تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
- ۴- دانشیار تکنولوژی آموزشی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

مقدمه

جهان ارتباطات با توسعه فناوری‌های دیجیتال با تغییرات زیادی مواجه شده است. جامعه ما امروزه شاهد تغییرات پارادیمی عمده ای شده است (کاستل، ۲۰۰۰؛ کاستلوکاردوسو، ۲۰۰۵). این تغییرات منجر به تغییرات در زیرمجموعه‌های جامعه مثل، حمل و نقل، خانواده، تجارت، رسانه، اطلاعات و آموزش شده است (رایگلو، ۱۹۹۵). در طول دو دهه اخیر، تکنولوژی عامل اصلی این تغییرات بوده است. طبق گفته کاستلوکاردوسو (۲۰۰۵)، جامعه ما تحت تاثیر تکنولوژی دوباره از نو ساخته شده است. کارادومان (۲۰۱۵) معتقد است که انتقال از عصر صنعتی به عصر اطلاعات اتفاق افتاده است و هنوز هم در حال اتفاق افتادن است. این انتقال به عصر اطلاعات، سازمان‌های مختلفی را مجبور ساخته است تا خود را با تغییرات جامعه همراه سازد (اصلان و رایگلو، ۲۰۱۳). در عصر حاضر که به عصر دیجیتال معروف است و انفجار اطلاعات و ارتباطات از اصلی ترین مولفه آن است (زیمس، ۲۰۰۹)، مسئله آگاهی از اطلاعات و ارتباطات اهمیت دو چندانی پیدا می‌کند. در عصر حاضر به دلیل حجم بیش از حد اطلاعات و ارتباطات، همه افراد با این چالش مواجه شده‌اند که در میان انبوه اطلاعات و ابزارهای رسانه‌ای، چگونه دست به انتخاب درست بزنند و از صحت و سقم آن اطمینان یابند (طبرسا، شریفی و حسینی، ۱۳۹۵). در اینجا است که دو مهارت عمده یعنی سواد اطلاعاتی و سواد رسانه‌ای اهمیت بارز خود را نشان می‌دهد. از یک سو، گسترش روزافزون فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و پیوند مستمر آن با زندگی روزمره افراد، پدیده انفجار اطلاعات، آلودگی اطلاعات و ضرورت استخراج مناسب منابع معتبر، و از سوی دیگر حجم زیاد رسانه‌های ارتباطی و نقش بارز آنها در جهت دهی به مسیر فکری افراد و همچنین نقشی که رسانه‌های اطلاعاتی و ارتباطی در آموزش غیر رسمی، افزایش سطح آگاهی دارند و معضلی که در شناخت رسانه‌های جهت دار و مغرض و لزوم اهمیت توانایی تشخیص انتقادی پیام‌ها و محتوای رسانه‌ها وجود دارد، ضرورت پرداخت به سواد اطلاعاتی و سواد رسانه‌ای را دو چندان کرده است.

دنیای امروز خواه یا ناخواه در شرایط اشباع رسانه‌ای قرار دارد (مک‌لین، پاکستون و ورتایم، ۲۰۱۶). در نتیجه این اشباع، حجم اطلاعات نیز بالا خواهد بود و لازم است در انتخاب نیازهای اطلاعاتی با دقت و درست عمل کنیم.

امروزه رسانه‌ها یکی از اجزای اصلی زندگی به شمار می‌روند و همگام با آموزش‌های رسمی در تکمیل مهارت‌ها و دانستی‌های گوناگون مردم نقش اساسی دارند. زمانی که در بزرگراه‌های اطلاعاتی حرکت می‌کنید، سواد رسانه‌ای می‌تواند به شما بگوید که چه مقدار از وقتتان را در چه سایت‌هایی، چه رسانه‌هایی با چه گرایشی بگذارید. بنابراین، کسانی که از سواد رسانه‌ای بهره‌مند هستند قادر خواهند بود با نگاهی انتقادی، تحلیلی، پژوهشی و مطالعاتی برنامه‌ها را دنبال کنند، چرا که رسانه‌ها منابع کسب اطلاعات ما از دنیای پیرامون هستند. داشتن سواد رسانه‌ای شرایطی را فراهم می‌کند تا انسان به صورت انتقادی پیام‌ها را تحلیل کند و بتواند هدف و دیدگاه پیام و فرستنده آن را بشناسد. سواد رسانه‌ای مجموعه‌ای از چشم‌اندازها است که ما به طور فعالانه‌ای برای قرار گرفتن در معرض رسانه از آنها بهره‌برداری می‌کنیم تا معانی پیام‌هایی را که با آنها مواجه می‌شویم تفسیر کنیم (پاتر، ۲۰۰۵؛ ترجمه ببران و همکاران، ۱۳۹۱). همچنین تعریفی که موسسه اوفکام از این نوع سواد ارائه داده است، چنین است: "سواد رسانه‌ای توانایی دسترسی، درک و ایجاد ارتباطات در بافت‌های گوناگون است" (کریمی، ۱۳۹۵). بر اساس این تعریف‌ها، تحلیل و بررسی اهداف رسانه‌ها و داشتن نگاه انتقادی نسبت به محصولات آنها، سواد رسانه‌ای محسوب می‌شود. مخاطب اگر بتواند به جای تسلیم بودن، رابطه‌ای فعال و تعاملی با رسانه‌ها داشته باشد، آن وقت قادر خواهد بود از میان حجم انبوه محصولات، محتوای مورد نظرش را شناسایی و دریافت کند. بنابراین، سواد رسانه‌ای سعی دارد آگاهی تک تک افراد جامعه را به شکل‌های مختلف، در زندگی روزانه افزایش دهد (حسین‌زاده و محمدی استانی، ۱۳۸۹). سواد رسانه‌ای همچنین توانایی ارزیابی باورهای مردم و نیز تاثیر در شکل‌گیری فرهنگ عمومی را دارد و دانشی است که کارکردهای متعددی در زندگی انسان دارد (دایرگارتن، ماکل، نایدینگ و اوهلر، ۲۰۱۷). هدف سواد رسانه‌ای، دادن قدرت کنترل برنامه‌های رسانه به افراد است. در واقع، هدف سواد رسانه‌ای این است که به مردم نشان دهد چگونه کنترل را از رسانه‌ها به خود معطوف کنند (شکر خواه، ۱۳۸۶). رسانه‌ها به دنبال آگاهی دادن و هوشیارسازی مخاطبان خود هستند و مفاهیم متفاوتی را از خود انعکاس می‌دهند. بنابراین، تشخیص پیام نیز می‌تواند از اهداف سواد رسانه‌ها قلمداد شود. در نظام آموزشی ما و با توجه به

به نقل از احمدی، شریف و نوکارپزی، (۱۳۹۵)، سواد اطلاعاتی فراگیران را قادر می‌سازد که بر محتوای اطلاعات تسلط یابند و کند و کاوهای خود را گسترش دهند، خود-هدایت‌گری را تقویت کنند و کنترل بیشتری بر یادگیری خویش به دست آورند. فرد با سواد اطلاعاتی قادر است دامنه اطلاعات مورد نیاز خود را تعیین کند، به شکل کارآمدتر و موثرتری به اطلاعات مورد نیاز دسترسی یابد، به گونه‌ای نقادانه به ارزیابی اطلاعات و منابع اخذ این اطلاعات بپردازد، اطلاعاتی را که برگزیده است با مبنای دانش خویش تلفیق کند، از این اطلاعات به شیوه‌ای کارآمد برای رسیدن به مقصودی مشخص بهره‌گیرد و موضوعات اقتصادی، حقوقی و اجتماعی لازم را به کار گیرد و اطلاعات را بفهمد. به شیوه‌ای اخلاق مدارانه و قانون مدارانه به اطلاعات دسترسی یابد و از آن بهره‌مند شود (قاسمی، ۱۳۸۵).

در سی و چهارمین جلسه کنفرانس عمومی یونسکو در سال ۲۰۰۷، یونسکو مدیران کل را به حمایت بیشتر از سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی با هدف ارایه فرصت به کاربران برای قضاوت آگاهانه در رابطه با رسانه و منابع اطلاعاتی و گسترش مشارکت مدنی در رسانه‌ها دعوت نمودند (ویلسون، ۲۰۱۲). یونسکو سواد اطلاعاتی را به عنوان یکی از حقوق اساسی بشر، ضروری برای توسعه ملی، رفاه شهروندی، اقتصادی و استانداردهای آموزشی تایید کرده است. سواد اطلاعاتی بر اهمیت دسترسی، ارزیابی و استفاده از اطلاعات اشعار دارد (اشرفی‌ریزی، رضانی، آقاجانی و کاظم‌پور، ۱۳۹۲). دامنه آن به دربرگرفتن همه انواع اطلاعات و محتواها گسترش یافته است. اما سواد رسانه‌ای بر توانایی فهمیدن، ارزیابی و به کار بردن رسانه‌ها تاکید دارد. بنابراین، در فرآیند گسترش شاخص‌های این دو نوع سواد، یونسکو سواد اطلاعاتی و سواد رسانه‌ای را با هم به عنوان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در نظر گرفته است (مؤلر، ۲۰۱۱). سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی، ترکیبی از دانش‌ها، نگرش‌ها، مهارت‌ها و تجربیات مورد نیاز برای دستیابی، تحلیل، ارزیابی، استفاده، تولید و برقراری ارتباط با اطلاعات و دانش به صورت خلاقانه، قانونی و اخلاقی با تاکید بر حقوق انسان‌ها اطلاق شده است. افراد با سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی می‌توانند انواع مختلف رسانه‌ها، منابع و مجرهای اطلاعاتی را در زندگی خصوصی، شغلی و عمومی خود به کار برند. آنها می‌دانند چه موقع و چه اطلاعاتی نیاز دارند، برای

هوشمندسازی مدارس و دانشگاه‌ها و با توجه به این که دنیای فناوری اطلاعات مسائل آموزشی را به شدت تحت تاثیر خود قرار داده است، اهداف آموزشی سواد رسانه‌ای به قرار زیر است (حسین زاده و محمدی استانی، ۱۳۸۹):

- آگاه‌سازی و کاهش تاثیر منفی رسانه‌ها بر عامه مخاطبان و به ویژه دانش‌آموزان و دانشجویان.

- مصونیت مخاطب از اخبار، آگهی‌های رسانه‌ای و برنامه‌های سرگرم‌کننده غیرضروری و غیرمفید.

- ارتقای مهارت‌های شناختی با توجه به اطلاعات و دانش استفاده کننده.

- توسعه تفکر انتقادی، خلاقانه و موشکافانه در بین دانش‌آموزان و دانشجویان نسبت به محتوای رسانه‌ها.

- شناخت اشکال بصری ارتباطات در کنار مهارت‌های خواندن، نوشتن و شنیدن.

در کنار سواد رسانه‌ای که آموزش آن در عصر حاضر ضروری به نظر می‌رسد، یکی دیگر از مهارت‌هایی که طبق نظر یونسکو (۲۰۰۷) از حقوق اساسی بشر محسوب می‌شود، سواد اطلاعاتی است. سواد اطلاعاتی به عنوان مجموعه‌ای از مهارت‌ها به منظور شناسایی درست منابع اطلاعاتی، دسترسی به آنها و همچنین توانایی استفاده هدفمند از آنها، وسیله و ابزاری است، جهت توانمندسازی فردی دانشجویان به سبب ماهیت کار و ارتباط گسترده با منابع اطلاعاتی و تکنولوژی‌های اطلاعاتی و ارتباطی و برای این منظور دانشجویان نیازمند کسب مهارت‌های لازم در زمینه سواد اطلاعاتی هستند و این نوع سواد، کلید یادگیری مادام‌العمر است (صالح، ۲۰۱۲). طبق تعریف انجمن کتابخانه‌های آمریکا، سواد اطلاعاتی یک رشته از توانایی‌ها است که افراد می‌بایست داشته باشند تا تشخیص دهند که چه موقع اطلاعات، مورد نیاز است و نیز بتوانند آن اطلاعات را جابجایی و ارزیابی کنند و به طور موثرتری مورد بهره‌برداری قرار دهند (انجمن کتابخانه آمریکا، ۲۰۰۵). در کنار این تعاریف، تعریف جدیدی که از سواد اطلاعاتی ارایه شده است، عبارت است از: "سواد اطلاعاتی مجموعه‌ای از توانمندی‌ها، فعالیت‌ها و جلوه‌ها است که بر ارتقاء فهم افراد از فضای اطلاعاتی متمرکز است و با مهارت‌های ارزیابی، تحلیل و کاربرد داده، اطلاعات، دانش در می‌آمیزد تا با مشارکت اخلاقی در جوامع آموزشی و علمی، پاسخگوی پرسش‌ها باشد و پرسش‌های نو و دانش جدیدی را ایجاد کند" (انجمن کتابخانه‌های دانشگاهی و تحقیقاتی، ۲۰۱۴، ص ۱):

اساسی حقوق بشر دست پیدا کنیم. در اینجا به برخی از این پژوهش‌ها اشاره می‌کنیم.

اسمعیل پونکی، اسمعیلی گیوی و فهیم‌نیا (۱۳۹۵) پژوهشی با عنوان "سواد رسانه‌ای و سواد اطلاعاتی و تاثیر آنها بر قابلیت‌های کارآفرینی" انجام داده‌اند. یافته‌های این تحقیق نشان داد که سطح سواد رسانه‌ای و سواد اطلاعاتی دانشجویان در حد مطلوب و سطح ویژگی‌های کارآفرینی در حد نسبتاً مطلوب قرار دارد. در پژوهشی که توسط اشرفی‌ریزی، رضانی، آقاجانی و کاظم‌پور (۱۳۹۲) انجام شده بود، محققان به بررسی میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان پرداختند. یافته‌های این تحقیق نشان داد که میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان 0.444 ± 0.334 بود که بالاتر از حد متوسط و نسبتاً مطلوب بود. بیشترین میانگین مربوط به ارتقای مرتبه علمی (از جملع مقطع تحصیلی، شغلی) با 0.975 ± 0.84 و کمترین میانگین مربوط به دشوار بودن شروع به کار تحقیق با 0.108 ± 0.50 بود. اسمعیل پونکی، اسمعیلی گیوی و فهیم‌نیا (۱۳۹۴) پژوهشی با عنوان "بررسی رابطه سواد رسانه‌ای و سواد اطلاعاتی دانشجویان علوم ارتباطات و علم اطلاعات و دانش‌شناسی" انجام داده‌اند. یافته‌های این تحقیق نشان دادند که سطح سواد رسانه‌ای و سواد اطلاعاتی دانشجویان در حد مطلوب قرار دارد. شریف مقدم و همکاران (۱۳۹۵) پژوهشی به منظور بررسی سطح سواد اطلاعاتی اعضای هیئت علمی و دانشجویان دکتری پرستاری دانشگاه علوم پزشکی تبریز در خصوص ارائه موفق مراقبت مبتنی بر شواهد انجام دادند که یافته‌های این پژوهش نشان داد که میانگین سواد اطلاعاتی اعضای هیئت علمی و دانشجویان در تمامی مهارت‌های مرتبط با مراقبت مبتنی بر شواهد و استانداردهای سواد اطلاعاتی بجز در استاندارد "تبادل و اشاعه اطلاعات" بیشتر از میانگین شاخص (10 ± 5) بوده و بیشترین میانگین در مراقبت مبتنی بر شواهد مربوط به مهارت "تدوین سوال" و کمترین میانگین مربوط به مهارت "ارزیابی نتایج" و در استانداردهای سواد اطلاعاتی بیشترین میانگین مربوط به استاندارد "یافتن اطلاعات" و کمترین آن مربوط به استاندارد "تبادل و اشاعه اطلاعات" بود. در پژوهشی دیگر با عنوان "بررسی وضعیت سواد رسانه‌ای دانشجویان خراسان شمالی در جامعه اطلاعاتی" که توسط شجاعی و

چه، کجا و چگونه می‌توانند به آن دست پیدا کنند و آنها درک می‌کنند که چه کسی و چرا اطلاعات را تولید کرده و نیز نقش، مسئولیت و عملکرد رسانه و فراهم‌کنندگان اطلاعات را درک می‌کنند. آنها می‌توانند اطلاعات، پیام‌ها، اعتقادات و ارزش‌هایی که در رسانه و هر تولیدکننده دیگر محتوا نقل شده را تحلیل و اطلاعات را ارزش‌گذاری کنند (بیانیه مسکو درباره سواد اطلاعاتی و رسانه‌ای، ۲۰۱۲). طبق برنامه آموزشی یونسکو، سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی به عنوان یک قابلیت به شهروندان اجازه می‌دهد تا با رسانه‌ها و دیگر ارایه‌دهندگان اطلاعات به طور آگاهانه به تعامل بپردازند و تفکر انتقادی و مهارت‌های آموزش مادام‌العمر برای زندگی اجتماعی و تبدیل شده به یک شهروند فعال را گسترش دهند (سینگ، ۲۰۱۲). یونسکو بر این باور است که سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی نقشی مهم در ایجاد و توسعه فرهنگ دموکراتیک و یک جامعه مدنی فعال دارد (یونسکو، ۲۰۰۷). لذا، از یک سو توجه به اهمیتی که سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در عصر حاضر و نقشی که در ارتقای آموزشی، علمی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی کشور دارد و از سوی دیگر، نقش بارزی که دانشجویان در پیشبرد اهداف آموزشی، علمی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی کشور دارد، از اینرو، پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان سواد رسانه‌ای و سواد اطلاعاتی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل انجام شده است. این پژوهش به دنبال پاسخ‌گویی به سه سوال اساسی می‌باشد که عبارتند از:

- سوال اول: میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل چقدر است؟
- سوال دوم: میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بر حسب ابعاد چقدر است؟
- سوال سوم: آیا بین میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل بر حسب ویژگی‌های جمعیت‌شناختی (جنس، سن، مقطع تحصیلی) تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

در این رابطه پژوهش‌های مشابه و مرتبطی صورت گرفته است که به آنها در زیر اشاره می‌کنیم. نکته ای که باید از آن غافل نشد این است که میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان در بخش‌های جوامع دانشجویی باید مورد اندازه‌گیری قرار گیرد تا به یک چارچوب معتبر در رابطه با میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان به عنوان یک مهارت

موارد حقوقی، بر چابکی سازمان به صورت معنی‌داری تاثیر مثبتی داشته‌اند. پژوهشی توسط دایرگارتن، ماکل، نایدینگ و اوهرلر (۲۰۱۷) با عنوان "اثر سواد رسانه‌ای بر یادگیری کودکان از فیلم‌ها و فرارسانه‌ها" انجام شده است. نتایج این تحقیق نشان داد که کودکانی که سواد رسانه‌ای آنها بالا بود در مقایسه با کودکانی که سواد رسانه‌ای کمتری داشتند، میزان یادگیری بیشتری را در یادگیری از فیلم‌ها و فرارسانه‌ها نشان دادند. در پژوهشی دیگر که توسط مک لین، پاکستون و ورثایم (۲۰۱۶) با عنوان "نقش سواد رسانه‌ای در نارضایتی بدنی و اختلالات خوردن" انجام شده بود، نتایج نشان داد که رابطه معکوسی بین سواد رسانه‌ای و نارضایتی بدنی و اختلالات خوردن وجود دارد. پژوهشی توسط ون دورد (۲۰۱۰) انجام شد که در این پژوهش، محقق به دنبال ارتقاء و بهبود سواد اطلاعاتی از طریق سواد رسانه‌ای در دانش آموزان دوره مجازی و از راه دور بود. نتایج این تحقیق بیان می‌کند که ارتباط معنی‌داری بین سواد اطلاعاتی و سواد رسانه‌ای وجود دارد.

روش پژوهش

روش تحقیق حاضر، پیمایشی - تحلیلی و از نوع مطالعه کاربردی می‌باشد. ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق شامل پرسشنامه ای می‌باشد که توسط اشرفی ریزی و همکاران (۱۳۹۲) تهیه و تولید شده است. این پرسشنامه مبتنی بر متون معتبر علمی بوده است که در مجلات معتبر چاپ شده‌اند. فرایند طراحی این پرسشنامه به این صورت بوده است که ابتدا پژوهشگران به مطالعه مبانی نظری این حوزه و شناخت مفاهیم پرداختند. سپس پژوهش‌های حوزه سواد اطلاعاتی و سواد رسانه‌ای را مورد مطالعه قرار دادند. از آنجایی که مولفه‌های اصلی از قبل توسط یونسکو مطرح شده بود، از این رو پژوهشگران بیشتر بر شناسایی گویه‌های این ابعاد تمرکز کردند و گویه‌ها در سه مرحله توسط متخصصان کتابداری و اطلاع رسانی مورد بررسی قرار گرفت و در نهایت ابزار مورد نظر به دست آمد. روایی این پرسشنامه توسط متخصصان کتابداری و اطلاع رسانی با ۰/۷۹ درصد مورد تایید قرار گرفت و پایایی ابزار هم با استفاده از آلفای کرونباخ مقدار ۰/۸۹ درصد به دست آمد. این پرسشنامه شامل سه مولفه می‌باشد که مولفه اول دسترسی (سوالات ۱-۱۱)، مولفه دوم ارزشیابی (سوالات ۱۲-۲۷) و مولفه سوم استفاده (سوالات ۲۸-۴۱) است. این

امریور (۱۳۹۱) انجام شده بود، نتایج تحقیق نشان داد که بین میزان استفاده از رسانه، سرمایه فرهنگی و تحصیلات والدین با میزان سواد رسانه‌ای دانشجویان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. چشمه سهرابی و شاهین (۱۳۹۱) پژوهشی با عنوان "مطالعه مقایسه‌ای سواد رسانه‌ای در بین دانشجویان دانشگاه تهران و دانشگاه علوم پزشکی تهران" انجام دادند. یافته‌های پژوهش حاکی از آن بود که سطح سواد رسانه‌ای در بین دانشجویان دو دانشگاه در یک سطح و در سطح بالاتر از متوسط قرار دارد و مطلوب تلقی می‌شود. بلیلی و تربتی (۱۳۹۳) پژوهشی با عنوان "بررسی رابطه میزان استفاده تکنولوژی‌های نوین ارتباطی و سواد رسانه‌ای" انجام داده‌اند. نتایج این تحقیق بیان می‌کند که ابزارهای تکنولوژی ارتباطی مورد مطالعه در این تحقیق که شامل ماهواره و اینترنت بودند به واسطه امکاناتی که برای مخاطب خود فراهم نمودند از جمله امکان دستیابی و سرعت دسترسی فرد به اطلاعات باعث رشد سواد رسانه‌ای فرد شده‌اند به طوری که مخاطب به واسطه بهره‌مندی از این تکنولوژی‌ها و از آنجا که سریع‌تر از گذشته می‌تواند به حجم عظیمی از اطلاعات دسترسی پیدا می‌کند به همان نسبت هم راحت‌تر می‌تواند به گزینش اطلاعات پرداخته و به صحت و سقم یک موضوع پی برده و از اعمال سانسور در یک موضوع اطلاع یافته و به لحاظ در دسترس قرار گرفتن پیام‌ها و اطلاعات متنوع از طریق ماهواره و اینترنت توانمندی او هم در تحلیل و تفسیر پیام‌های ارتباطی بیشتر شده و نهایتاً سواد رسانه‌ای وی افزایش می‌یابد. در پژوهشی با عنوان "بررسی ارتباط بین تفکر انتقادی و سواد اطلاعاتی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل" که توسط رضایی و پوربایرامیان (۱۳۹۵) انجام شده بود، نتایج تحقیق نشان داد که دانشجویان در همه پنج استاندارد سواد اطلاعاتی و پنج مهارت تفکر انتقادی از توانایی و مهارت لازم برخوردار نبودند و نمره کسب شده توسط دانشجویان در این متغیرها با حد مطلوب فاصله زیادی داشت. پژوهشی با عنوان "بررسی تاثیر سواد اطلاعاتی کارکنان بر چابکی سازمان" توسط طبرسا، شریفی و حسینی (۱۳۹۵) انجام شد که نتایج این تحقیق نشان داد تاثیر تمامی مولفه‌های سواد اطلاعاتی اعم از: تشخیص ماهیت و وسعت اطلاعات، دسترسی موثر و کارا به اطلاعات، ارزیابی اطلاعات و منابع آنها و تلفیق اطلاعات انتخاب شده به دانش قبلی، استفاده از اطلاعات برای رسیدن به منظوری خاص و آشنایی با

(جدول ۳)

سوال دوم: میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بر حسب ابعاد چقدر است؟ یافته‌ها در زمینه میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در سطح ابعاد در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل نشان می‌دهد که میانگین در سطح بعد استفاده با $0/508 \pm 3/74$ بیشتر از سایر ابعاد؛ یعنی دسترسی با $0/750 \pm 3/10$ و ارزشیابی $0/475 \pm 3/54$ بوده است که کمترین میانگین هم در سطح بعد دسترسی مشاهده می‌شود. جدول ۴ به بیان این نتایج می‌پردازد. (جدول ۴)

سوال سوم: آیا بین میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل بر حسب ویژگی‌های جمعیت شناختی (جنس، سن، مقطع تحصیلی) تفاوت معنی داری وجود دارد؟

برای مقایسه نمرات میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل بر حسب جنسیت شرکت کنندگان از آزمون تی مستقل استفاده شد. مطابق با گزارش جدول ۵ مشخص است که بین هیچ یک از ابعاد و همچنین نمره کل سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در بین دانشجویان دختر و پسر از نظر آماری تفاوت معنی داری وجود ندارد. (جدول ۵)

در جدول ۶ نتیجه آزمون تحلیل واریانس یک راه برای مقایسه نمرات میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان علوم پزشکی اردبیل بر حسب سن گزارش شده است. با توجه به اینکه مقدار آزمون F برای بررسی تفاوت میانگین‌های سه گروه سنی از نظر آماری معنی دار نیست، می‌توان نتیجه گرفت که بین سه گروه سنی از نظر آماری تفاوت معنی داری وجود ندارد. (جدول ۶)

به منظور مقایسه نمرات سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانش‌جویان پزشکی بر اساس نوع مقطع تحصیلی نیز از آزمون تحلیل واریانس استفاده شد. بر طبق نتیجه گزارش شده در جدول ۷ مشخص است که بین سه گروه از نظر مقطع تحصیلی در نمرات سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی تفاوت معنی داری وجود دارد. (جدول ۷)

به منظور بررسی جزئیات این مقایسه از آزمون تعقیبی توکی استفاده شد. مطابق با جدول ۸ مشخص است که هر اندازه که مقطع تحصیلی بالاتر می‌رود، سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی نیز بالاتر می‌رود. به عبارتی دیگر، نمرات دانشجویان دکتری در این متغیر نسبت به دانشجویان ارشد و کارشناسی

پرسشنامه در مقیاس ۵ گزینه ای لیکرتی با سطوح (بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم، بسیار کم) طراحی شده بود که روش نمره گذاری آن از نمره ۵ برای بسیار زیاد تا ۱ برای بسیار کم تعیین شده بود. به منظور گردآوری داده‌ها، به دانشگاه علوم پزشکی اردبیل حضوری مراجعه شده و پرسشنامه در بین دانشجویان نمونه تحقیق توزیع گردیده است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل بود که در سال ۱۳۹۵-۱۳۹۴ در این دانشگاه مشغول به تحصیل بودند. در این تحقیق از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای به دلیل دقت و تناسب بیشتر در انتخاب تصادفی نمونه، استفاده شد و حجم نمونه طبق فرمول کوکران ۳۲۲ نفر به دست آمد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی آزمون توکی و آنوا استفاده شد.

یافته‌ها

در بخش یافته‌های پژوهش ابتدا اطلاعات جمعیت شناختی نمونه‌ها بیان می‌شود و سپس به بررسی سوالات پژوهشی پرداخته می‌شود.

جدول ۱، اطلاعات مربوط به میانگین و انحراف معیار سنی نمونه‌های پژوهش به تفکیک گروه زنان و مردان را ارائه می‌کند. (جدول ۱ و ۲)

سوال اول: میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل چقدر است؟

یافته‌ها نشان داد میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل $3/45 \pm 0/54$ می‌باشد که بالاتر از حد متوسط نسبتاً مطلوب است. همچنین، یافته‌ها نشان داد بیشترین میانگین به ترتیب مربوط به "توجه به میزان استنادات و ارجاعات رسانه مورد نظر به منابع دیگر" $1/03 \pm 3/91$ ، "نوشتن مطالب به گونه‌ای که منجر به دانش جدید شود" $0/99 \pm 3/89$ و "یادگیری مطالب جدید" $0/95 \pm 3/86$ و کمترین میانگین‌ها به ترتیب مربوط به "توجه به این که چرا تصویر ارائه شده در بعضی از رسانه‌ها واقعی‌تر از بقیه به نظر می‌رسند" $0/99 \pm 2/20$ ، "دشوار بودن تعیین اعتبار یک وبسایت معتبر" $1/09 \pm 2/41$ و "عدم ناراحتی از نقد دیگران بر آثار علمی" $1/18 \pm 2/63$ می‌باشد. جدول ۳ به توضیح این نتایج می‌پردازد.

سطح بعد استفاده با $0/508 \pm 3/74$ بیشتر از سایر ابعاد؛ یعنی دسترسی با $0/750 \pm 3/10$ و ارزشیابی $0/475 \pm 3/54$ می‌باشد که کمترین میانگین هم در سطح بعد دسترسی مشاهده می‌شود. نتایج این تحقیق با تحقیق اشرفی‌ریزی و همکاران (۱۳۹۲)، شریف مقدم و همکاران (۱۳۹۵) و اسمعیل پونکی و همکاران (۱۳۹۴) همسو می‌باشد. در تبیین هم‌سویی این نتایج چنین می‌توان گفت که دانشجویان به عنوان کاربر فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی محسوب می‌شوند لذا انتظار می‌رود که در سطح بعد استفاده نسبت به سایر سطوح ابعاد سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دارای سطح مطلوب تری باشند اما در رابطه با سطح بعد دسترسی، عموماً زمانی دسترسی در سطح مطلوبی است که دانشجویان به فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی که مظهر کسب مهارت‌های سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی می‌باشند، دسترسی داشته باشند. در این بخش، قاعدتاً دسترسی نیازمند صرف بودجه می‌باشد که شاید یکی از دلایل پایین بودن میانگین سطح بعد دسترسی سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بحث مالی باشد. نتایج تحقیق حاضر در رابطه با سوال سوم را می‌توان در سه یافته خلاصه کرد که عبارتند از: یافته‌ها در رابطه با تفاوت میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل بر حسب جنس، نشانگر سطح معنی داری ($0/214$) بیشتر از $0/05 = \alpha$ بوده است. بنابراین تفاوت میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بر حسب جنس معنی دار نیست. یافته‌ها در زمینه تفاوت میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل در حسب سن بیانگر سطح معنی داری ($0/624$) بیشتر از $0/05 = \alpha$ بوده است که نشانگر عدم رابطه معنی دار بین سن با میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی می‌باشد. یافته‌ها در رابطه با تفاوت میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بر حسب مقطع تحصیلی نشانگر سطح معنی داری ($0/001$) کمتر از $0/05 = \alpha$ بوده است. بنابراین، میانگین سطح سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بر حسب مقطع تحصیلی معنی دار است. نتایج این بخش نیز با تحقیقات اشرفی‌ریزی و همکاران (۱۳۹۲)، شریف مقدم و همکاران (۱۳۹۵) و اسمعیل پونکی و همکاران (۱۳۹۴)، شجاعی و امیرپور (۱۳۹۱)، دایرگارتن و همکاران (۲۰۱۷) و ون وود (۲۰۱۰) همسو می‌باشد. در تبیین هم‌سویی نتایج این تحقیق با تحقیقات صورت گرفته چنین می‌توان بیان کرد که در عصر جدید به دلیل پیچیدگی که

و همچنین نمرات دانشجویان ارشد نسبت به کارشناسی از نظر آماری به طور معنی داری بالاتر است. (جدول ۸)

بحث و نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر با هدف بررسی میزان سواد رسانه‌ای و سواد اطلاعاتی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل انجام شد. یافته‌های جمعیت شناختی این پژوهش نشان داد که بیش از نیمی از دانشجویان نمونه تحقیق دختر بودند و اکثر آنها در مقطع کارشناسی مشغول به تحصیل بودند. در کنار یافته‌های جمعیت شناختی، این پژوهش به دنبال پاسخگویی به سه سوال اساسی بود که عبارت بودند از: ۱) میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل چقدر است؟ ۲) میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بر حسب ابعاد چقدر است؟ ۳) آیا بین میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل بر حسب ویژگی‌های جمعیت‌شناختی (جنس، سن، مقطع تحصیلی) تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟ نتایج یافته‌های تحقیق در پاسخگویی به سوال اول نشان داد که میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل $0/54 \pm 3/45$ می‌باشد که بالاتر از حد متوسط نسبتاً مطلوب است. نتیجه این تحقیق با تحقیقات اشرفی‌ریزی و همکاران (۱۳۹۲)، رضایی و پوربایرامیان (۱۳۹۵)، شریف مقدم و همکاران (۱۳۹۵)، اسمعیل پونکی و همکاران (۱۳۹۴)، اسمعیل پونکی و همکاران (۱۳۹۵)، چشمه سهرابی و شاهین (۱۳۹۱) و پژوهش دایرگارتن و همکاران (۲۰۱۷) همسو بود. در تبیین این همسویی نتایج چنین می‌توان تحلیل کرد که قشر دانشجو به عنوان نمادی از افراد تحصیلکرده در کشور که اکثراً در عنوان جوانی به سر می‌برند، بسیار خلاق، کنجکاو و کوشا در رابطه با فناوری‌ها و تکنولوژی‌های اطلاعاتی و ارتباطی می‌باشند. از سوی دیگر، دانشجویان به دلیل ماهیت علمی و پژوهشی که فعالیت‌شان دارند، بیشتر با فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی از قبیل اینترنت، پایگاه‌های داده‌ها، رسانه‌ها قرار دارند. بنابراین می‌توان انتظار داشت که دانشجویان دارای مهارت‌های سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی مطلوبی باشند. نتایج یافته‌های تحقیق در پاسخگویی به سوال دوم در رابطه با سطح ابعاد سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل نشان می‌دهد که میانگین در

با سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی افزایش می‌یابد. در مقاطع تحصیلی پایین‌تر، نیاز به پژوهش و فعالیت علمی که ملزومه اش داشتن مهارت‌های سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در سطح بالایی می‌باشد، در مقایسه با مقاطع تحصیلی بالاتر کمتر دیده می‌شود. با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش پیشنهاد می‌شود که در نظام آموزشی عالی، موضوع سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی جدی گرفته شود و در صورت امکان در قالب واحد درسی به دانشجویان ارائه شود تا این مهارت که بنا به گفته یونسکو (۲۰۰۷) جزء حقوق اساسی بشر در قرن بیست و یکم محسوب می‌شود، توسط دانشجویان کسب شود تا بتوانند نیازهای اطلاعاتی خود را برطرف کرده و در میان انبوه رسانه‌ها با توانایی قدرت تحلیلی و انتقادی رسانه‌ها را مورد ملاحظه قرار دهند.

در جامعه وجود دارد، تعریف از نقش‌های جنسیتی تغییر پیدا کرده است و شاهد هستیم که دختران در فعالیت‌های علمی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تبدیل به بازیگران موثری شده‌اند، لذا تفاوت‌های جنسیتی به نظر نمی‌رسد که در بین دانشجویان به عنوان مولفه‌ای معنی‌دار در کسب مهارت‌های سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی باشد. در رابطه با رابطه غیر معنی‌دار بین سن و سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی هم می‌توان گفت که همه سنین تا حدودی با فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در تعامل هستند و تا حدودی دارای مهارت‌های سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی می‌باشند. لذا همان‌طور که نتایج این تحقیق و تحقیقات قبلی نشان می‌دهد، بین سن و سواد رسانه و اطلاعاتی رابطه معنی‌دار وجود ندارد. در رابطه با ارتباط معنی‌دار بین مقطع تحصیلی و سطح سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی می‌توان چنین اظهار داشت که هر چقدر فرد به مقاطع تحصیلی بالاتر ارتقاء می‌یابد به دلیل نیازی که به سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دارد، میزان مهارت او در رابطه

جدول ۱ - میانگین و انحراف معیار سنی نمونه‌های پژوهش به تفکیک جنسیت

انحراف معیار	میانگین	تعداد	گروه	
۲/۶۶	۲۲/۴۶	۱۶۸	زنان	سن
۳/۱۲	۲۲/۵۵	۱۵۴	مردان	

جدول ۲ - توزیع فراوانی تحصیلات به تفکیک جنسیت

کل	دکتری	کارشناسی ارشد	کارشناسی	تحصیلات	گروه
۱۶۸	۱۳	۵۴	۱۰۱	زنان	
۱۵۴	۱۱	۴۵	۹۸	مردان	

جدول ۳ - میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل ۱۳۹۵

میانگین و انحراف معیار	گزینه	ردیف
$2/78 \pm 1/08$	دشوار بودن شروع به کار تحقیق	۱
$2/95 \pm 1/03$	دشوار بودن تعریف موضوع برای تحقیق	۲

۲/۸۵ ± ۱/۰۰	دشوار بودن محدود کردن موضوع تحقیق	۳
۳/۱۴ ± ۱/۰۹	دشوار بودن ساختن کلیدواژه‌های جستجو	۴
۳/۰۷ ± ۱/۰۹	دشوار بودن یافتن مقالات در پایگاه‌های اطلاعاتی موجود	۵
۲/۴۱ ± ۱/۰۹	دشوار بودن تعیین اعتبار یک وب سایت معتبر	۶
۳/۱۸ ± ۱/۰۴	دشوار بودن فهمیدن اینکه منابع در چه بخش‌هایی از دانشگاه یافت می‌شوند	۷
۲/۹۳ ± ۱/۰۴	دشوار بودن یافتن منابع روزآمد	۸
۲/۸۹ ± ۱/۰۳	دشوار بودن مرتب کردن نتایج حاصل از جستجو بر اساس ارتباط با نیاز پژوهشی	۹
۲/۹۸ ± ۱/۱۸	دشوار بودن استفاده از عملگرهای بولین (And, Or, Not) در جستجو	۱۰
۲/۹۳ ± ۱/۰۸	دشوار بودن شناخت حیطه‌های موضوعی رسانه‌ها	۱۱
۳/۴۱ ± ۱/۰۹	توجه به اعتبار نویسنده	۱۲
۳/۳۴ ± ۱/۰۴	توجه به اعتبار و شهرت ناشر یا تهیه کننده رسانه مورد نظر	۱۳
۳/۷۷ ± ۰/۹۹	توجه به تاریخ انتشار و روزآمدسازی رسانه مورد نظر	۱۴
۳/۲۴ ± ۱/۰۹	توجه به اینکه چه سازمانی بر انتشار رسانه نظارت دارد و چه قوانینی دارد	۱۵
۳/۹۱ ± ۱/۰۳	توجه به میزان استنادات و ارجاعات رسانه مورد نظر به منابع دیگر	۱۶
۳/۴۸ ± ۰/۹۹	توجه به در بر گرفتن دیدگاه‌های متفاوت یا نگرش خاصی نسبت به موضوعات در رسانه مورد نظر	۱۷
۳/۶۶ ± ۰/۹۹	توجه به زبان و ابزارهای استفاده شده برای انتقال مفاهیم در رسانه مورد نظر	۱۸
۳/۵۴ ± ۰/۹۸	توجه به مخاطبان و گروه هدف رسانه مورد نظر	۱۹
۲/۸۷ ± ۱/۰۴	توجه به تصویر ارایه شده از یک گروه اجتماعی یا موضوع خاص در رسانه مورد نظر	۲۰
۲/۲۰ ± ۰/۹۹	توجه به اینکه چرا تصویر ارایه شده در بعضی از رسانه‌ها واقعی تر از بقیه به نظر می‌رسند	۲۱
۳/۴۸ ± ۱/۰۳	استفاده از کمک دیگران مثل کتابداران، دوستان، همکلاسی‌ها و متخصصان موضوعی برای ارزیابی رسانه مورد نظر	۲۲
۳/۳۹ ± ۱/۱۵	بررسی اطلاعات دیگر وب سایت‌ها هنگام بازدید از یک وب سایت جدید	۲۳
۳/۳۹ ± ۰/۹۸	مقایسه اطلاعات دیگر رسانه‌ها هنگام پی بردن به وجود تفاوت در اطلاعات ارایه شده در رسانه‌ها	۲۴
۳/۴۵ ± ۱/۰۹	یادداشت برداری و خلاصه نویسی هنگام دریافت اطلاعات	۲۵
۳/۳۹ ± ۰/۹۸	استفاده یا آگاهی قبلی از رسانه مورد نظر	۲۶
۳/۴۴ ± ۰/۹۵	توجه به میزان اطلاعات مهم و ضروری تصاویر، نمودارها و جداول به کار رفته در رسانه مورد نظر	۲۷
۳/۷۱ ± ۰/۸۵	گذراندن دوره و به پایان رساندن نگارش مقاله	۲۸
۳/۷۰ ± ۰/۸۸	توجه به طول مقاله، ساختار مقاله و تعداد استنادات	۲۹
۳/۶۴ ± ۰/۹۴	انجام یک بررسی جامع در مورد موضوع تحقیق	۳۰
۳/۵۹ ± ۰/۹۶	بهبود مهارت‌های نوشتاری، پژوهشی و تحلیلی	۳۱
۳/۸۶ ± ۰/۹۵	یادگیری مطالب جدید	۳۲
۳/۳۸ ± ۱/۱۸	تحت تاثیر قرار دادن والدین یا اساتید با کسب نمره خوب	۳۳
۳/۸۴ ± ۰/۹۷	ارتقاء مرتبه علمی	۳۴
۳/۶۴ ± ۰/۹۹	تلاش برای ایجاد خلاقیت و ابتکار بیشتر در پژوهش	۳۵
۳/۵۱ ± ۱/۰۶	توجه به کاربردی کردن نتایج تحقیق در زندگی شخصی و اجتماعی	۳۶
۳/۸۲ ± ۰/۹۸	رعایت امانتداری در نقل مطالب دیگران	۳۷
۳/۷۸ ± ۱/۰۲	ارج نهادن به تولیدات علمی دیگران	۳۸
۳/۴۸ ± ۱/۰۱	قرار دادن اطلاعات در دسترس دیگران در قالب‌های مختلف چاپی یا الکترونیکی	۳۹
۲/۶۳ ± ۱/۱۸	عدم ناراحتی از نقد دیگران بر آثار علمی	۴۰
۳/۸۹ ± ۰/۹۹	نوشتن مطالب به گونه ای که منجر به دانش جدید شود	۴۱

جدول ۴ - میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بر حسب ابعاد

ردیف	ابعاد	میانگین و انحراف معیار
۱	استفاده	۳/۷۴± ۰/۵۰۸
۲	دسترسی	۳/۱۰± ۰/۷۵۰
۳	ارزشیابی	۳/۵۴± ۰/۴۷۵

جدول ۵ - آزمون تی مستقل برای مقایسه نمرات میانگین هر یک از ابعاد سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بر اساس جنسیت

متغیر	اختلاف میانگین	مقدار تی	درجه آزادی	سطح معنی داری
استفاده	۰/۳۶	۱/۲۱	۳۲۰	۰/۳۹
دسترسی	۰/۲۲	۰/۷۸	۳۲۰	۰/۶۷
ارزشیابی	۰/۱۵	۰/۵۹	۳۲۰	۰/۷۲
نمره کل سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی	۰/۲۷	۰/۹۲	۳۲۰	۰/۵۱

جدول ۶ - آزمون تحلیل واریانس یک راهه برای مقایسه نمرات میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بر حسب سن

طبقه بندی سنی	میانگین	انحراف معیار	نتیجه تحلیل واریانس
۱۸-۲۵	۳/۲۸	۰/۳۱	F _{2, 321} =.42 p>.05
۲۵ تا ۳۲	۳/۵۲	۰/۳۷	
بالتر از ۳۲	۳/۴۱	۰/۳۸	

جدول ۷ - آزمون تجزیه و تحلیل واریانس یک راهه برای مقایسه مقاطع تحصیلی در نمرات سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی

مدرک	میانگین	انحراف معیار	نتیجه تحلیل واریانس
لیسانس	۳/۲۶۱۲	۰/۶۲۲۹۸	F _{2, 319} =26.37; P<.01
فوق لیسانس	۳/۶۶۶۷	۰/۶۲۸۴۳	
دکتری	۴/۲۰۸۳	۰/۸۵۳۶۳	

جدول ۸ - آزمون تعقیبی توکی برای مقایسه بین گروهی

گروه الف	گروه ب	تفاوت میانگین	خطای انحراف معیار	سطح معنی داری
لیسانس	فوق لیسانس	-۰/۴۰۵۴۶	۰/۰۸۵۵۶	۰/۰۰۰
لیسانس	دکتری	-۰/۹۴۷۱۳	۰/۱۵۰۳۲	۰/۰۰۰
فوق لیسانس	لیسانس	۰/۴۰۵۴۶	۰/۰۸۵۵۶	۰/۰۰۰
فوق لیسانس	دکتری	-۰/۵۴۱۶۷	۰/۱۵۸۲۸	۰/۰۰۲
دکتری	لیسانس	۰/۹۴۷۱۳	۰/۱۵۰۳۲	۰/۰۰۰
دکتری	فوق لیسانس	۰/۵۴۱۶۷	۰/۱۵۸۲۸	۰/۰۰۲

فهرست منابع

- شریف مقدم، هادی، سلامی، مریم، نریمانی، محمدرضا. رزمخواه، مریم (۱۳۹۵). پژوهشی به منظور بررسی سطح سواد اطلاعاتی اعضای هیئت علمی و دانشجویان دکتری پرستاری دانشگاه علوم پزشکی تبریز در خصوص ارائه موفق مراقبت مبتنی بر شواهد. نشریه آموزش پرستاری. دوره ۵، شماره ۴.
- اسمعیل پونکی، الهام. اسمعیلی گیوی، محمد رضا. فهیم نیا، فاطمه (۱۳۹۴). بررسی رابطه سواد رسانه‌ای و سواد اطلاعاتی دانشجویان علوم ارتباطات و علم اطلاعات و دانش شناسی. فصلنامه علمی پژوهشی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران. دوره ۲۰، شماره ۵.
- اسمعیل پونکی، الهام. اسمعیلی گیوی، محمد رضا. فهیم نیا، فاطمه (۱۳۹۵). سواد رسانه‌ای و سواد اطلاعاتی و تاثیر آنها بر قابلیت‌های کارآفرینی. فصلنامه تعامل انسان و اطلاعات، دوره ۲، شماره ۴.
- بلیلی، الهام سادات. تربتی، سروناز (۱۳۹۳). بررسی رابطه میزان استفاده تکنولوژی‌های نوین ارتباطی و سواد رسانه‌ای. فصلنامه مطالعات رسانه‌ای، سال ۹، شماره ۲۶.
- American library Association. Information literacy competencystandards for highereducation, 2005, [on-line]. Available: <http://www.Ala.org/ala/acrl/sclrstandards/informationliteracycompetency.Com>
- Aslan, S. & Reigeluth. C. M. (2013). Educational Technologies: Leading Change for a New Paradigm of Education. TechTrends: Linking Research & Practice to Improve Learning. Vol 57. No 5. pp 18-24.
- Association of College and Research Libraries (2014). Framework for Information Literacy for HigherEducation, Draft1, part1. Unpublished Manuscript.
- Castells, M. (2000). The Rise of the Network Society: The information Age: Economy, Society and Culture. Vol 1 (2nd Ed.). Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Castells, M., & Cardoso, G. (2005). The Network Society: From Knowledge to
- اشرفی‌ریزی، حسن. رضانی، امیر. آقاجانی، حامد. کاظم‌پور، زهرا (۱۳۹۲). بررسی میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. فصلنامه نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی. سال ۲، شماره ۲، صص ۳۴-۱۷.
- پاتر، جیمز (۲۰۰۵). سواد رسانه‌ای. ترجمه صدیقه بران، افسون حضرتی، مهران بهروز فغانی (۱۳۹۱). نشر تأویل: تهران.
- کریمی، فرهاد (۱۳۹۵). سواد رسانه‌ای و توسعه تفکر. ماهنامه تکنولوژی آموزشی، پداگوژی و علوم یادگیری. دوره ۳۲، شماره ۳.
- چشمه سهرابی، مظفر. شاهین، اکرم (۱۳۹۱). مطالعه مقایسه‌ای سواد رسانه‌ای در بین دانشجویان دانشگاه تهران و دانشگاه علوم پزشکی تهران. مجله علمی - پژوهشی الکترونیک در حوزه ارتباطات و رسانه، دوره ۷، شماره ۲، ۷-۲۷.
- حسین زاده، اکبر. محمدی استانی، مرتضی. (۱۳۸۹). سواد رسانه‌ای، ضرورت دنیای امروز. مجله اطلاعات، ارتباطات و دانش شناسی. دوره ۲۰، شماره ۱۵۹.
- شجاعی، مهناز. امیرپور، مهناز (۱۳۹۱). بررسی وضعیت سواد رسانه‌ای دانشجویان خراسان شمالی در جامعه اطلاعاتی. فصلنامه مطالعات جامعه شناختی جوانان. سال ۳، شماره ۷، ۴۳-۵۶.
- شکرخواه، یونس (۱۳۸۶). سواد رسانه‌ای چیست. ماهنامه علمی تخصصی صدای جمهوری اسلامی ایران. سال ۸، شماره ۵۰.
- طبرسا، غلامعلی. شریفی، صدیقه. حسینی، سیداحمد (۱۳۹۵). بررسی تاثیر سواد اطلاعاتی کارکنان بر چابکی سازمان. فصلنامه پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی دانشگاه جامعه امام حسین (ع). سال ۸، شماره ۲، صص ۱۱۳-۱۳۶.
- قاسمی، علی حسین (۱۳۸۵). استانداردهای قابلیت سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی. فصلنامه علوم فناوری و اطلاعات. دوره ۲۱، شماره ۴، صص ۹۷-۱۱۹.
- رضایی، ریتا. پوربایرامیان، قدیر (۱۳۹۵). بررسی ارتباط بین تفکر انتقادی و سواد اطلاعاتی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل. مجله سلامت و بهداشت، سال ۷، شماره ۳، ۳۶۵-۳۷۶.

literacy/global-framework-on-mil-indicators/

Wilson, C. (2012). Media and Information Literacy: Pedagogy and Possibilities. *Comunicar*, 20(39), 15-22.

Van de Vord, R. (2010). Distance students and online research: Promoting information literacy through media literacy. *The Internet and Higher Education*, 13(3), 170-175.

Policy. Washington, DC: Johns Hopkins University.

Diergarten, A. K., Möckel, T., Nieding, G., & Ohler, P. (2017). The impact of media literacy on children's learning from films and hypermedia. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 48, 33-41.

Karaduman, S. (2015). The Role of Critical Media Literacy in Further Development of Consciousness of Citizenship. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 174, 3039-3043.

McLean, S. A., Paxton, S. J., & Wertheim, E. H. (2016). The role of media literacy in body dissatisfaction and disordered eating: A systematic review. *Body Image*, 19, 9-23.

Moeller, S., Joseph, A., Lau, J., & Carbo, T. (2011). Towards media and information literacy indicators. Paris: UNESCO.

Reigeluth, C. M. (1995). Educational systems development and its relationship to ISD. In G. J. Anglin (Ed.), *Instructional technology: Past, present and future* (2nd ed., pp. 84-93). Englewood, CO: Libraries Unlimited.

Saleh I. (2012). Media and Information Literacy in South Africa: Goals and Tools. *Comunicar*. 20(39): 35-43.

Siemens, G., & Tittenberger, P. (2009). *Handbook of emerging technologies for learning*. Manitoba, Canada: University of Manitoba.

Singh, J. (2012). Placing Media and Information Literacy at the Core of Instruction. Paper presented at the International Conference on Media and Information Literacy for Knowledge Societies, Moscow, Russian Federation.

UNESCO (2007). *Global Framework on MIL Indicators* Retrieved 01/08/2016,

from <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/mediadevelopment/media->